რუსუდან ზექალაშვილი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისი
rusudan.zekalashvili@tsu.ge

საკვანძო სიტყვები: სამედიცინო ტერმინოლოგია, სინდრომები, მეტაფორიზაცია, მეტონიმია, მეორეული ნომინაცია.

მეტაფორიზაცია და მეტაფორული სამედიცინო ტერმინები

მეტაფორა (ბერძნ. μεταφορά „გადატანა“) ერთ-ერთი რიტორიკული და სტილისტიკური ხერხია. ის ფართოდაა გავრცელებული ყოველდღიურ მეტყველებაშიც, მაგრამ განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება სიტყვაკაზმულ მწერლობაში. მეტაფორიზაცია აზროვნების საკმაოდ რთული პროცესიაა, რომელსაც საფუძვლად უდევს ერთი საგნის ან მოვლენის დასახელების გადატანა მეორეზე რაიმე მსგავსების, ასოციაციის ან ანალოგიის საფუძველზე (გაჩეჩილაძე 1977; ცანავა 2009).

ამას გარდა, მე-20 საუკუნეში „მეტაფორა განიხილებოდა... როგორც სინამდვილის აღქმისა და გააზრების სერიოზული მექანიზმი“ (ბარბაქაძე 2013). ადამიანის ყოველდღიური ყოფა აღსავსეა მეტაფორებით, რადგან ჩვენ, ადამიანები, სამყაროს ხშირად აღვიქვამთ გადატანით, ანუ მეტაფორულად. ზოგჯერ ეს იმდენად ჩვეულებრივი გვეჩვენება, რომ ვეღარც კი ვამჩნევთ მათ[1].

მეტაფორისთვის ამოსავალია ორი საგნის ან მოვლენის ამა თუ თვისების მსგავსება ან ასოციაციური დაკავშირება: ფორმის, ზომის, ფერის, ხმიანობის, მოძრაობისა თუ სხვა თავისებურების მიხედვით; მნიშვნელოვანია ასევე გარესამყაროში მიმდინარე პროცესებისა და ფიზიკური მოვლენების ასოციაციური დაკავშირება ადამიანის სულიერ სამყაროსთან, მენტალურ მდგომარეობასთან, სივრცისა და დროის ურთიერთდამოკიდებულების გააზრება და სხვ.

---

[1] ამ თვალსაზრისით საინტერესოა ჯორჯ ლაკოფისა და მარკ ჯონსონის ნაშრომი „მეტაფორები, რომლებშიც ვცხოვრობთ“, იხ. George Lakoff and Mark Johnson ნაშრომი (ლაკოფი, ჯონსონი 1980).

მეტაფორის სახეებს განარჩევენ იმის მიხედვით, რა ნიშან-თვისება დაედო მას საფუძვლად და როგორ მოხდა სიტყვის მნიშვნელობის გადატანა: უსულო საგნიდან სულიერზე, სულიერიდან უსულოზე, სულიერიდან ისევ სულიერზე თუ უსულოდან უსულოზე (ინტ. 1ა, 1ბ). მსგავსი სემანტიკური გადატანა უდევს საფუძვლად მეტონიმიასა და ალეგორიასაც.

1. მეტაფორა სამეცნიერო ტერმინოლოგიაში და მისი ფუნქციები

ტერმინთქმნადობისა და ნომინაციის ზოგადი პრინციპები, რომელთაც ეყრდნობა ახალი ლექსიკური ერთეულების შექმნის პროცესი, ზოგადია. ენების მიხედვით სხვაობა შეიძლება გამოვლინდეს ამ საშუალებათა მეტ-ნაკლებ გავრცელებულობაში. ტერმინოლოგიის გამდიდრების სხვადასხვა საშუალებასთან ერთად – პოლისემია, სინონიმია, ჩვეულებრივი ლექსიკის ტერმინოლოგიზაცია, სიტყვაწარმოებითი საშუალებები (აფიქსაცია, კომპოზიცია, აბრევიაცია, ტერმინოლოგიური შესიტყვებები და სხვ.) – აღსანიშნავია მეტაფორულ-მეტონიმიური ტერმინთწარმოებაც (იხ. შერაზადიშვილი 2016: 60-61). მეტაფორული მნიშვნელობით გამოყენებული ლექსიკური ერთეულები გავრცელებულია მეცნიერებისა და ტექნიკის ყველა სფეროში, რადგან ეს მისი გამდიდრების ერთ-ერთი საშუალებაა.

მეტაფორული ტერმინი იქმნება ასოციაციური კავშირის საფუძველზე და, ცხადია, თავდაპირველად მოტივირებულია, მაგრამ დროთა განმავლობაში მისი კავშირი პირველწყაროსთან ცვდება.

ტერმინების შექმნისას ხშირად გამოიყენება საყოველთაოდ გავრცელებული სიტყვები, მაგრამ მათ ენიჭებათ ახალი ნომინაციური ფუნქცია, ანუ ხდება მნიშვნელობის გადატანა, მეტონიმია, სხვაგვარად – *მეორეული ნომინაცია.*

როგორც ცნობილია, სამედიცინო ტერმინოლოგიისთვის, უპირველეს ყოვლისა, დამახასიათებელია ბერძნული ან ლათინური სიტყვების, ასევე თარგმნილი ან კალკირებული ტერმინების სიმრავლე. სხვა სამეცნიერო დარგთან შედარებით, სამედიცინო ტერმინოლოგია ყველაზე უნიფიცირებულია ტერმინთა *ინტერნაციონალურობის გამო.* ამდენად, მასში ნაკლებად აისახება ცალკეული ენის სემანტიკურ-ნომინაციური თავისებურება. ამიტომ სხვადასხვა ენის მსოფლაღქმა ახალ ტერმინთა ნომინაციის საფუძველი ვერ ხდება ამ სფეროში, მაგრამ სამედიცინო ტერმინებიც ასრულებს *ნომინაციურ, ინფორმაციულ, კოგნიტიურ* და *პრაგმატულ* ფუნქციებს. ეს ეხება მეტონიმიურ-მეტაფორულ ტერმინებსაც.

ცნობილია, რომ ტერმინი მეცნიერის კონცეპტუალური მოღვაწეობის შედეგია, ხოლო მეტაფორიზაციის მეშვეობით მეცნიერი ახალი კუთხით ხედავს ობიექტს.[1] სახე, რომელიც საფუძვლად უდევს მეტაფორას, ერთგვარი შინაგანი ფორმაა და აქვს მისთვის დამახასიათებელი ასოციაციები, „რომლებიც მეტყველების სუბიექტს აძლევს აღსანიშნის ინტერპრეტირებისა და მის ნატიფ „ელფერთა“ ასახვის ფართო დიაპაზონს“ (თელია 2006; იხ. ინტ. 2).

მეტაფორათა სიმრავლე თვალში საცემია ანატომიაში, კლინიკურ მედიცინაში, ფსიქიატრიაში, სინდრომთა და სიმპტომთა დასახელებებში[2].

სამედიცინო ტერმინთქმნადობაში მეტაფორიზაცია ნაცადი ხერხია და ჯერ კიდევ შუა საუკუნეებში გამოიყენებოდა, როცა თანდათან შესუსტდა *არაბული* მედიცინის გავლენა. ლექსიკის მეტაფორიზაცია სამედიცინო სფეროშიც ეყრდნობა ენებში გავრცელებულ ზოგად მეტაფორულ მოდელებს. ამ პროცესის ამოსავალი არის ასოციაციური მსგავსება დაავადების სიმპტომთან, სინდრომთან, მის გარეგნულ გამოხატულებასთან. ამ ტიპის ტერმინებს ხშირად აქვს არამეტაფორული სინონიმებიც.

2. მეტონიმიურ-მეტაფორულ სამედიცინო ტერმინთა კლასიფიკაცია

ცნების შინაარსსა და მის გამოხატვას შორის კავშირის მიხედვით გამოყოფენ *ნეიტრალურ, კვალიფიკაციურ* და *ასოციაციურ* სამედიცინო ტერმინებს (ჩერნიავსკი 1984). სწორედ ასოციაციურში აერთიანებენ *მეტაფორულ* ტერმინებს[3], რომლებიც შეიძლება დავაჯგუფოთ როგორც აგებულებისა და შემადგენლობის, ისე სემანტიკისა და ნომინაციის პრინციპების მიხედვით. ენათმეცნიერული თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია მათში ნომინაციის თავისებურებათა გარკვევა.

2.1. მეტონიმიურ-მეტაფორული ტერმინები აგებულების მიხედვით

თითქმის ყველა მეტაფორული სამედიცინო ტერმინი ორ- და

---

[1] მეტაფორის როლი მეცნიერებასა და მსოფლიოს სამეცნიერო ხატში კარგად აქვს შესწავლილი სტანისლავ გუსევს: Гусев 1984.

[2] ენათმეცნიერები მეტაფორიზაციას იკვლევენ არა მარტო უშუალოდ ტერმინებში, არამედ სამეცნიერო ტექსტებში, ექიმისა და პაციენტის კომუნიკაციაშიც კი.

[3] მათ უწოდებენ კონცეპტუალურს ან ონტოლოგიურს.

მეტსიტყვიანია (განსაკუთრებით – სინდრომთა და სიმპტომთა სახელები), თუმცა გვაქვს რამდენიმე *ერთსიტყვიანი* ტერმინიც. მაგალითად: *პირამიდა* (pars petrosa) საფეთქლის ძვლის შიდა (კლდოვანი) ნაწილი, რომელსაც აქვს სამწახნაგიანი პირამიდის ფორმა (ინტ. 3).

ატლანტი (ბერძნ. ατλας, ნათ. ბრ. ατλαντος) ჯერ კიდევ ვეზალიუსმა უწოდა კისრის პირველ მალას, რომელიც უერთდება თავის ქალას კეფის ძვალს (გოგიჩაძე და სხვ. 2009). ბერძნულ მითოლოგიაში ატლანტი იყო ტიტანი, რომელიც მიემხრო ღმერთებთან მებრძოლ ტიტანებს, რის გამოც ზევსმა დასაჯა: უბრძანა თავითა და ხელებით შეეკავებინა ცის თაღი. ნომინაციისთვის ამოსავალია კისრის პირველი მალის ფუნქცია: საყრდენი მნიშვნელობა ადამიანის ხერხემლისა და ჩონჩხისთვის.

ჰიმენე – ძველი ბერძნული მითოლოგიის თანახმად, ქორწინების ღმერთი იყო. ანატომიაში აღნიშნავს საქალწულე აპკს, ლორწოვანი გარსის ნაოჭს, რომელიც ხურავს საშოში შესავალ ხვრელს. სახელდებისთვის გადამწყვეტია ასოციაციური კავშირი ქორწინების დროს პარტნიორთა სექსუალურ ურთიერთობასთან.

დონჟუანიზმი – ამ ფსიქიკური პათოლოგიისთვის დამახასიათებელია ბევრი ქალის გულის მონადირების სურვილი, მაგრამ მიზნის მიღწევის შემდეგ მამაკაცი კარგავს ინტერესს მათ მიმართ. ხშირად დამახასიათებელია ლატენტური ჰომოსექსუალურობა, ძალიან ჰგავს მაჩოს კომპლექსს. სახელი არჩეულია ცნობილი პერსონაჟის, დონ ჟუანის, მიხედვით, რომელიც შუა საუკუნეების ესპანური ლეგენდების გმირია, ქალების გულთა მპყრობელი[1], ტერმინი ნაწარმოებია -იზმ სუფიქსით. ამ ბოლოსართით გვხვდება სხვა ერთსიტყვიანი სამედიცინო ტერმინ-მეტაფორებიც: *გარგოილიზმი, ნარცისიზმი, პიგმალიონიზმი, სიფილისი, ურანიზმი, ჰერმაფროდიტიზმი* და სხვ.

2.2. მეტონიმიურ-მეტაფორული ტერმინები ნომინაციის ობიექტების მიხედვით

სახელდების ობიექტების ან საყრდენ სიტყვათა მიხედვით შეიძლება გამოიყოს ორი დიდი ჯგუფი:

1. *სხეულის ნაწილის,* ორგანოს ან მისი რომელიმე ნაწილის დასახელებები (ანატომიური ტერმინები);
2. *პათოლოგიათა,* პათოლოგიურ კერათა ნიშან-თვისებებების (ფორმა, აგებულება, ზედაპირის სტრუქტურა, ზო-

[1] ამ თემას ეძღვნება მოლიერის კომედია და მოცარტის ოპერა.

მა...) დასახელებები, სიმპტომები და სინდრომები[1].

2.2.1. ანატომიური ტერმინები

აღსანიშნავია დიდ ანატომთა ღვაწლი ტერმინოლოგიის განვითარებაში. მაგალითად, ამ ტერმინთა დახვეწა-განვითარებაზე მე-15 საუკუნეში დიდი გავლენა მოახდინა *ცელსიუსმა* და მისმა ნაშრომმა „მედიცინის შესახებ“ (1478წ.) (ინტ. 4). სწორედ მაშინ დაიწყეს ზრუნვა სამედიცინო ტერმინოლოგიის უნიფიკაციისთვის. მეტონიმიის ან მეტაფორიზაციის საფუძველზე შექმნილი ანატომიური ტერმინებისთვის ამოსავალი იყო გარეგნული მსგავსება (უმეტესად, ფორმის მიხედვით) ან ასოციაციური დაკავშირება.

დავასახელებთ ზოგიერთ ძველ მეტაფორულ ტერმინს. მაგალითად, *ანდრეას ვეზალიუსმა* (1514-1564), გარდა ატლასისა, შემოიღო ტერმინები: *crista galli* (მამლის ბიბილო – თავის ქალაში) და *incus* (გრდემლი – ერთ-ერთი სასმენი ძვალი ყურში); *ფალოპმა* (1523-1562) – *labyrinthus* (ლაბირინთი – შუა ყურში), *არანციუსმა* (1530-1589) – *cornu Ammonis*, იგივე *hippocampus* (ამონის რქა ან ჰიპოკამპი, ზღვის ცხენი – ლიმბური სისტემის ცენტრალური ნაწილი თავის ტვინში), *სევერინემ* (დაახლ. 1643) – *caput Medusae* (მედუზას თავი, მითოლოგიური მედუზა გორგონას მიხედვით – ჭიპის ირგვლივ კანქვეშა ვენების კოლატერალების განვითარება) (ინტ. 5).

საინტერესოა, რომ ძველმა ბერძნებმა ანატომიაში დაადგინეს 700-ამდე ტერმინი, „XVIII საუკუნის ბოლოსათვის კი ანატომიურ ტერმინთა რაოდენობა აღემატებოდა 30 000-ს“ (დათეშიძე და სხვ. 2010).

დღეს *ანატომიურ* ტერმინოლოგიაში გავრცელებულია შესიტყვებები, რომელთა მეორე კომპონენტი სხვადასხვა საგნის სახელებია, გამოყენებული მეტონომიური მნიშვნელობით, ხოლო ნომინაციის საფუძველია *გარეგნული* მსგავსება (ზოგჯერ – ასოციაციური კავშირი). მაგალითად: *აბგა* (თეძო-ქედის აბგა, სინოვიური აბგა), *აბჯარი* (მყესოვანი აბჯარი), *აფრა* (ნამგლისებრი აფრა), *ბორცვი* (საძილე ბორცვი), *ბუდე* (მყესის ბუდე), *გუმბათი* (პლევრის გუმბათი), *თასმა* (მყესის თასმები), *კარი* (თირკმლის კარი), *კარიბჭე* (შუა გასავლის კარიბჭე), *კუდი* (სათესლე დანამატის კუდი), *კუნძული* (ლანგერჰანსის

[1] ქართულ ენაზე გამოცემულია სამედიცინო სინდრომებისა და ეპონიმების ლექსიკონები: ბახტაძე და სხვ. 1991; კასრაძე 1999; კაციტაძე და სხვ. 2001; სიმონიშვილი 1988; შავდია 2005; ჭყონია და სხვ. 1972.

კუნძულები – პანკრეასში), *ლაგამი* (ტუჩის ლაგამი), *ნამგალი* (ძგიდის ნამგალი), *ნამი* (მინისებრი ნამი), *რქა* (გავის რქა), *ტოტი* (შუბლის ტოტი, თხემის ტოტი), *ფრთა* (სახნისის ფრთა), *ჩანთა* (სასახსრე ჩანთა), *ძაბრი* (ცხავის ძაბრი), *ჭაღი* (კუნთის ჭაღი), *ჯიბე* (ელენთის ჯიბე, ბადექონის ჯიბე, პარკისებრი ჯიბე, ჯალღუზის ჯიბე, პლევრის ჯიბე)... შიგნითა ყურში ძვლებს ეწოდება: *გრდემლი, ჩაქუჩი* და *უზანგი*... ბარძაყის წინა ზედაპირზე არსებობს *თერძის კუნთი* (m. sartorius), რომელსაც გრძელი, ვიწრო ზონრის ფორმა აქვს, დიაგონალურად გადაუვლის ბარძაყის ზედაპირს და უმაგრდება დიდი წვივის ძვალს და ა. შ.

სემანტიკური მეტონიმიის საფუძველზე ტერმინებში მსგავსება შეიძლება გამოიხატოს შემდეგი სუფიქსებისა და სუფიქსოიდების მეშვეობითაც: *-ებრ, -ა, -იან, -ოვან,* ბერძნული *-ოიდ: თითისტარისებრი* (უჯრედები), *ნამგლისებრი* (სარქველი), *ჯალღუზისებრი* (ჯირკვალი, სხეული...), *თითისტარა* კუნთი, *უნაგირა* (წყლული), *სიგმოიდური* (სინუსის ღარი)... მაგალითად, თავის ქალის ჩონჩხში არის ასეთი ტერმინები: *თითისებრი ჩანაჭდევები, სოლისებრი კიდე, სოლისებრ-ქიცვის ნაკერი, დვრილისებრი მორჩი, სადგისისებრი მორჩის ბუდე, სიგმოიდური სინუსის ღარი*... თვალბუდესა და თვალის კაკალში არსებობს *წამწამოვანი* და *ქოჩრიანი* ვენები.

2.2.2. კლინიკური ტერმინები

მეორე დიდი ჯგუფი მოიცავს *კლინიკურ* ტერმინებს, რომლებიც აღნიშნავენ პათოლოგიურ კერებსა და სიმპტომებს. მათში მოტივაცია გაშუალებულია ასოციაციური კავშირით და ეფუძნება სიტყვის მნიშვნელობის მეტაფორულ გადააზრებას, მაგრამ პირდაპირ არ ასახელებს ნიშანს (ესაა ე. წ. *ფრაზეოლოგიური* ტერმინები): *ვოლტერის სახე, მეწაღის მკერდი, კურდღლის ტუჩი, მგლის ხახა, ქათმის სიბრმავე*[1]... (იხ. ომიაძე 1991; ზექალაშვილი 2000: 109-113).

3. სამედიცინო ტერმინთა ჯგუფები ნომინაციის პრინციპების მიხედვით

ასოციაციურ ტერმინებს აჯგუფებენ საყრდენ სიტყვათა ნომინაციის პრინციპების მიხედვით და გამოყოფენ შემდეგ ჯგუფებს: *ანთროპომორფულს, ზოომორფულს, გეოგრაფიულს, გეომორფულსა* და *მითოლოგიურს* (დუდეიკაია 2007).

ჩვენ სამედიცინო ტერმინებში გამოვყავით ორი ძირითადი ჯგუ-

[1] ამ ტერმინებზე მსჯელობა იხ. ნომინაციის პრინციპებთან.

ფი (იხ. სქემა): დაკავშირებული I. არაცოცხალ სამყაროსა და II. ცოცხალ არსებებთან. პირველში გავაერთიანეთ 1. გეოგრაფიული, 2. გარესამყაროს აღმნიშვნელი და 3. საყოფაცხოვრებო ნივთების აღმნიშვნელი სახელებისგან მიღებული ტერმინები. მეორე ჯგუფი უფრო მრავალფეროვანია და შეიძლება დაკავშირებული იყოს: 1. ცხოველებთან, ფრინველებსა და მათს ქცევასთან; 2. ადამიანთა ხელობასა და საქმიანობასთან; 3. ისტორიულ პირებსა და ცნობილ ადამიანებთან; 4. მითოლოგიურ, ბიბლიურ, ზღაპრულ და ლიტერატურულ პერსონაჟებთან.

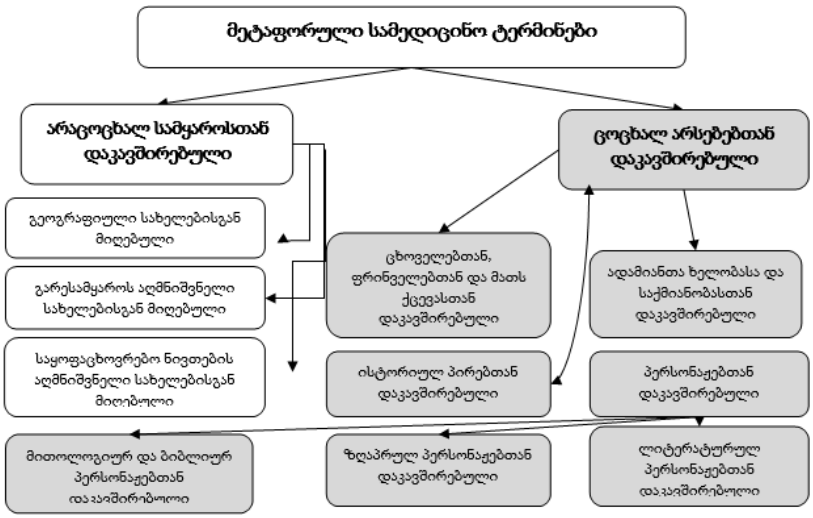

3.1. არაცოცხალ სამყაროსთან დაკავშირებული:

3.1.1. გეოგრაფიული სახელებისგან მიღებული

იერუსალიმის სინდრომი[1] – იშვიათი ფსიქიკური აშლილობა, ფსიქოზი, განდიდების მანიის სახეობა, როცა ტურისტი ან მომლოცველი იერუსალიმში წარმოიდგენს, რომ მას აქვს ღვთიური ძალა, წინასწარმეტყველური უნარი და აკისრია მსოფლიოს გადარჩენის მისია (ინტ. 6).

[1] ტერმინები მოძიებულია სამედიცინო წიგნებისა და ინტერნეტწყაროების მიხედვით: https://ka.wikipedia.org, https://ru.wikipedia.org, http://edu.medgeo.net, https://mkurnali.ge, https://vocabulary.ru, https://dic.academic.ru და სხვ. დიდი ნაწილი მითითებულია ბოლოს.

პარიზის სინდრომი – ტურისტებისთვის (უმეტესად იაპონელებისთვის) დამახასიათებელი ფსიქიკური აშლილობა, რომელიც პირველად გამოვლინდა 1986 წელს და აღწერა იაპონელმა ფსიქიატრმა ხიროაკი ოტოიმ. ემართებათ პარიზში ჩასულებს და დამახასიათებელია ქცევის აშლილობა, ძლიერი განგაშის, შფოთვის მდგომარეობა (ინტ. 7).

სტოკჰოლმის სინდრომი – ერთგვარი დამცავ-გაუცნობიერებელი ტრავმული კავშირი, ორმხრივი ან ცალმხრივი სიმპათიისა და მიზიდულობის პარადოქსული რეაქცია, რომელიც ახასიათებს მსხვერპლს აგრესორის მიმართ გატაცების ან ძალადობის დროს. ის თანაუგრძნობს დამნაშავეს და ამართლებს მის ქცევას. სინდრომმა სახელწოდება მიიღო რეალური ფაქტის შემდეგ, რომელიც მოხდა 1973 წლის 23 აგვისტოს. სტოკჰოლმის ერთ-ერთ მოედანზე ციხიდან გამოქცეული შეიარაღებული დამნაშავეები ბანკის შენობაში შეიჭრნენ, სადაც ოთხი ადამიანი მძევლად აიყვანეს. იქ იყვნენ 6 დღის განმავლობაში, ბოლოს მათ შორის გარკვეული სიმპათიაც კი წარმოიშვა. მოცემულ მოვლენას ხსნიან, როგორც დაცვის მექანიზმს (ინტ. 8)[1].

3.1.2. გარესამყაროს აღმნიშვნელი სახელებისგან ნაწარმოები

ამ ტიპის ტერმინებს საფუძვლად უდევს მსგავსება გარესამყაროს სხვადასხვა საგანთან: პლანეტებთან, გეოგრაფიულ გარემოსთან, ბუნებრივ მოვლენებთან, შენობებსა და მის ნაწილებთან.

მაგალითად, მსგავსების გამომხატველი ტერმინები: *მთვარისებრი* სახე (კუშინგის სინდრომი), *კოშკისებრი* ქალა (ოქსიცეფალია) და სხვ. მაგალითად, *კანის მარმარილოსებრი სახე* – გულისხმობს ლაქოვან სურათს მოლურჯო ფერის ლაქებით, რომლებიც ქრება კანის დაზელის შემდეგ. თვალის *მინისებრ* სხეულში შეიმჩნევა პათოლოგიური ცვლილება, რომელსაც უწოდებენ *ოქროს წვიმას.* ავადმყოფი ჩივის, რომ თვალის მოძრაობისას სინათლეზე ხედავს მტვრის ნაწილაკებს, მფრინავ ფანტელებს ან ნახევრად გამჭვირვალე რგოლებს, ე. წ. *ოქროს (ან ვერცხლის) წვიმას* (ინტ. 9).

სიქსტის კაპელის სინდრომი – გულყრა თავის უკან გადაწევის შემდეგ, რადგან ხერხემლის არტერიებისთვის სისხლის მიწოდება მცირდება. გვხვდება ასაკოვან ადამიანებში და იწვევს ზურგის ტვი-

[1] ფსიქიატრმა ანა ფროიდმა ამ მექანიზმს უწოდა აგრესორთან იდენტიფიკაცია.

ნის იშემია. მსგავსი რამ ემართებათ სიქსტის კაპელის მნახველებს ვატიკანში, როცა ათვალიერებენ თაღების ფრესკებს (ინტ. 10).

გოთური მაგარი სასა – დამახასიათებელია რაქიტით დაავადებულებისთვის, რადგან თავის ქალის ზომები მცირდება და სასა ემსგავსება გოთური ტაძრის თაღს.

გარგოილიზმი – მემკვიდრეობითი დაავადება, ახასიათებს ქონდრისკაცობა, არაპროპორციულად დიდი თავი, ნავისებრი, მახინჯი სახე (პფაუნდერ-ჰურლერის დაავადებისა და მუკოპოლისაქარიდოზის ზოგიერთი ტიპის დროს): ფართო და მიჭყლეტილი ცხვირის ფუძე, დაშორიშორებული თვალები, ფართო და დიდნესტოიანი ცხვირი, სქელი ტუჩები და ენა, დაღებული პირი წვრილი, მეჩხერი კბილებით, ჰეპატოსპლენომეგალია, რქოვანას შემღვრევა და ოლიგოფრენია (გოგიჩაძე და სხვ. 2009), მომდინარეობს ფრანგული სიტყვისგან *gargouille* (გარგულია), რომელიც აღნიშნავს შუა საუკუნეების ტაძრების ძველებური წყალსადენის მილძაბრას სამკაულად გამოყენებული ფანტასტიკური მახინჯი ფიგურების გამოსახულებებს.

ჩინური რესტორნის სინდრომი – პირველად აღწერა ერთ-ერთმა ჩინელმა ჩინურ რესტორანში ყოფნის შემდეგ ამერიკაში. გულისხმობს ამ დროს განვითარებულ უცნაურ შეგრძნებებს: თავის ტკივილს, სახის გაწითლებას, ოფლის გამოყოფას, პირის არეში სიმძიმის შეგრძნებას (ინტ. 11).

3.1.3. საყოფაცხოვრებო ნივთების აღმნიშვნელი სახელებისგან ნაწარმოები

ამ ქვეჯგუფში ერთიანდება ტერმინები, რომელთა ნომინაციისთვის გამოყენებულია საყოფაცხოვრებო საგნების აღმნიშვნელი სახელები: *აბგა, აბჯარი, აფრა, ბაკი, ბუდე, გვირგვინი, გორაკი, გრდემლი, დეზი, თასმა, კარი, კარიბჭე, კვანძი, ლაგამი, მწვერვალი, ნამგალი, ორმო, სადგისი, სარქველი, სახნისი, სვეტი, ტოტი უზანგი, უნაგირი, ფესვი, ფიალა, ჩანთა ჩაქუჩი, ძაბრი, ჭაღი, ჯიბე* და სხვ. (იხ. 2.2.1).

ეს ლექსიკური ერთეულები გამოყენებულია მსგავსების გამომხატველ ტერმინებშიც: *სოლისებრი ძვალი, თითისტარისებრი უჯრედები, კუნთის ჭაღი, დიდი ტვინის ნამგალი* (ტვინის მაგარი გარსის მორჩი), ზოგჯერ აღნიშნავს პათოლოგიასაც: *კასრისებრი გულმკერდი* (ფილტვების ემფიზემის დროს), *ძაბრისებრი გულმკერდი* და სხვ. მაგალითად, ამ ანომალიისთვის დამახასიათებელია წაწვეტებული გულმკერდი, მკერდის ძვლის მკვეთრი წინგამოწევა და ნეკნების შე-

ერთება მახვილი კუთხით (გამოწვეულია ნეკნების ხრტილოვანი ნაწილის არასრულფასოვნებით).

3.2. ცოცხალ არსებებთან დაკავშირებული:

3.2.1. ცხოველებთან, ფრინველებთან და მათს ქცევასთან დაკავშირებული

ცხოველები და ფრინველები ანატომიური აგებულებითა და ქცევით ჰგვანან ადამიანს, ამიტომაც მათთან დაკავშირებული სახელები ხშირად გამოიყენება ნორმალურ ან პათოლოგიურ ანატომიაში, სიმპტომთა სახელდებისათვის: *კურდღლის ტუჩი* (ტუჩის თანდაყოლილი ნაპრალი), *ლომის სახე* (ლეოპტიაზი), *გველის კანი* (ფირფიტოვანი იქთიოზი), *მგლის ხახა*[1] (რბილი ან მაგარი სასის შეუხორცებლობა), *ქათმის მკერდი* (წაწვეტებული გულმკერდი), *ქათმის სიბრმავე* (ჰემერალოპია), *ხარის გული* (გულის ზომების პათოლოგიური გადიდება), *ბატის ფეხის აბგა* (bursa anserina cruris – *ბარძაყის მედიალური ჯგუფის კუნთებში*), *მამლის დეზი* (ტერფის ძვლოვანი წანაზარდი), *შევარდენის ვენა* (*v. cephalica* – ზემო კიდურის ვენა), მამლის ბიბილოს (crista galli) ცხავის ძვლის ზედა ნაწილში, მისი კიდე შემოსაზღვრულია მამლის ბიბილოს ფრთებით (ala cristae galli) და სხვ.

მაგალითად, *ქათმის მკერდს* (pectus carinatum) უწოდებენ ვიწრო მკერდს, როცა ნეკნების ხრტილები და გულმკერდი ძლიერაა წამოწეული, გვერდითა ნაწილები კი –ჩავარდნილი (ინტ. 12).

გველის კანი ან *თევზის ქერცლის სახეობა* (იგივე იქთიოზი) – კანის მემკვიდრეობითი დეფორმაცია მუტანტური გენების მიზეზით, ენდოკრინოპათია (იგივე დიფუზიური კერატოზი).

ლომის სახე – დამახასიათებელი პროგრესირებადი კეთრისთვის, გამოხატულია კორძები და ნაოჭები შუბლსა და ლოყებზე (სინონიმი: ლეოპტიაზი), რადგან ავადმყოფის სახე ლომისას ემსგავსება.

ხარის სახე – თვალის ჰიპერტელორიზმი (მანძილის გაზრდა თვალებს შორის), თავის ქალის ძვლების დეფორმაცია, გონებრივი განვითარების ჩამორჩენა (დამახასიათებელია გრეიგის სინდრომისთვის).

მწევრის სახე – ქალაზოდერმია. ადამიანს სახეზე კანი თავისუფლად აქვს ჩამოკიდებული (მონადირე ძაღლის მსგავსად) ელას-

[1] ახლა, ექიმების აზრით, პათოლოგიებს – კურდღლის ტუჩსა და მგლის ხახას – ბევრი არაფერი აქვს საერთო დასახელებული ცხოველების ტუჩსა და ხახასთან. თავდაპირველად ეს სახელები დაერქვა ასოციაციური მსგავსების გამო.

ტიკური ბოჭკოების დეგენერაციის გამო, თან ახლავს ბევრი სხვა პათოლოგიაც (ლომის, ხარის, მწევრის სახეთა შესახებ იხ. ინტ. 13).

ნიანგის ცრემლების სინდრომი – გვხვდება ლოყის კუნთის პათოლოგიასთან ერთად (ხშირად თანდაყოლილია). დაავადების სიმპტომია ცრემლდენა ჭამის დროს და სინდრომს ეს სახელიც დაერქვა 1928 წელს, დაუკავშირდა ნიანგის თვისებას, რომ მსხვერპლის ჭამის პროცესში თვალებიდან ცრემლები სდის (ინტ.14).

იხვისებრი სიარული – კოქსართროზის დროს პაციენტს უჭირს პირველი ნაბიჯების გადადგმა (ე. წ. სტარტული ტკივილი), საერთოდ სიარული, ცალმხრივი დაზიანებისას ვითარდება კოჭლობა, ხოლო ორმხრივის დროს – *იხვისებრი სიარული.*

მამლისებრი სიარული – ტერფის პათოლოგიის დროს გამოვლენილი სპეციფიკური სიარული.

იხვის ჭუკის სინდრომი (ეფექტი) (ინგლ. baby duck syndrome) – ფსიქოლოგიური პრინციპი, რომლის მიხედვითაც, ადამიანი პირველად შემხვედრ ობიექტს საუკეთესოდ მიიჩნევს, ყველა სხვას კი – ცუდად. ტერმინის შექმნის საფუძვლად იქცა იხვის ჭუკის თვისება, დედად მიიღოს პირველივე შემხვედრი[1]. სათავეს იღებს წიგნიდან „სოლომონ მეფის ბეჭედი“.

3.2.2. ადამიანთა ხელობასა და საქმიანობასთან დაკავშირებული

ეს ტერმინები გვხვდება ადამიანის ანატომიური აგებულების პათოლოგიის აღწერისას, საფუძვლად უდევს ამ პროფესიისთვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისება:

თერძის მკერდი – გულისხმობს გულმკერდის წანაზარდის სპეციფიკურ დეფორმაციას. მეტაფორული გადააზრება იმას ეფუძნება, რომ თერძი მუშაობის დროს დაბლაა დახრილი საკერავზე, რადგან ის მუხლებზე უდევს (ინტ. 15)[2].

მეწაღის (მეწაღისებური) მკერდი – პირველად ეს დეფექტი, როგორც თანდაყოლილი ანომალია, ექიმებმა დაუდასტურეს ავსტრალიის მცხოვრებ რაიან ბირნს, აღწერეს მისი ძირითადი ნიშანი (გულმკერდის წინა კედლის ჩაზნექილობა ანუ ჩავარდნა) და ასე შეარჩიეს სახელი, რადგან სწორედ მსგავსი მოხრილობა ამახასიათებდათ მეწაღეებს შრომის გამო.

ვარსკვლავთმრიცხველის თავი – ბლეფაროპტოზის ერთ-ერთი

---

[1] აღნიშნავენ, რომ უნდა ყოფილიყო *ბატის ჭუკი* (როგორც ეს ავსტრიელმა მეცნიერმა კონრად ლორენცმა გამოიყენა), მაგრამ ინგლისურად არასწორად თარგმნეს.

[2] არსებობს *თერძის* კუნთიც.

სიმპტომი: სახე ადამიანისა, რომელსაც თავი მაღლა აქვს აწეული და ვარსკვლავებს უყურებს. ტერმინი აღნიშნავს თავის იძულებით მაღლა აწევას და შუბლის შეჭმუხვნას. მსგავსი სიმპტომი ვლინდება ბავშვებში თანდაყოლილი და გამოხატული პტოზის დროს (ინტ. 16ა, 16ბ).

3.2.3. ისტორიულ პირებსა და ცნობილ ადამიანებთან დაკავშირებული

დიოგენეს სინდრომი – მიუსაფრობის სინდრომი, უვითარდებათ მარტოხელა მოხუცებს, რომელთაც არ შეუძლიათ თავის მოვლა, აქვთ აგდებული დამოკიდებულება საკუთარი თავისადმი, სოციალური იზოლაციის სურვილი, აპათია, ლტოლვა ათასგვარი ნაყარნუყარის შეგროვებისაკენ, სირცხვილის გრძნობის მოჩლუნგება ან დაკარგვა. დამახასიათებელია სიგამხდრე, ექსიკოზი, მიდრეკილება სხვადასხვა ინფექციური და სომატური დაავადებისადმი. სინდრომი ეპონიმურად უკავშირდება ძველ ბერძენ ფილოსოფოს *დიოგენეს* (ძვ. წ. 412-323) სახელს, რომელიც, ლეგენდის თანახმად, ადამიანებს გაურბოდა, ცხოვრობდა ღვინის თიხის ჭურჭელში (პიფოსში) და დასცინოდა ცივილიზაციას1. სინონიმებია: *მოხუცებულობის აშლილობა, პლიუშკინის სინდრომი* (ნ. გოგოლის „მკვდარი სულების“ პერსონაჟის მიხედვით) (ინტ. 17).

კლეოპატრას სინდრომი – ფსიქიკური დაავადებაა, რომელიც ახასიათებთ უფლებისმოყვარე და თავის თავზე ზედმეტად შეყვარებულ ქალებს. დაერქვა ეგვიპტის დედოფალ კლეოპატრას (ძვ. წ. I ს.) სახელის მიხედვით, რომელიც მამაკაცთან ღამის გატარების შემდეგ მას სიკვდილით ასჯევინებდა.

წმინდა მავრას დაავადება, იგივე *ჰოდაგრა* (ნიკრისის ქარი). წმინდა მავრა მოწამებრივად აღესრულა იმპერატორ დიოკლეტიანეს მიერ ქრისტიანთა დევნის დროს (დაახლ. 286წ.). ტერმინს საფუძვლად დაედო რწმენა, რომ დაავადებულები ამ წმინდანის სახელზე აგებულ ეკლესიაში ლოცვით განიკურნებოდნენ.

ანტონის ცეცხლი, იგივე *წმინდა ცეცხლი* – განგრენოზული დაავადება (სინონიმია ჰანტინგტონის ავადმყოფობა), ნეკროზის ერთ-ერთი მძიმე სახე, ანუ ერგოტიზმი, რომელსაც იწვევს ჭვავის სოკო. ამ დროს ზიანდება როგორც ზედაპირული, ასევე ღრმად მდებარე ქსოვილები. წინათ ეგონათ, რომ წმინდა ანტონის ძვლებს სასწაულებრივად შეეძლო ამ სნეულების განკურნება. ტერმინი უკავშირდება III-IV საუ-

[1] ზოგიერთი სპეციალისტის აზრით, სახელწოდება მთლად მართებული არაა.

კუნეებში მცხოვრები ეგვიპტელი ბერის, წმინდა ანტონის, სახელს. ტერმინის სინონიმებია: წმინდა ცეცხლი და კუდიანის კრუნჩხვა (ინტ. 18).

ჰიპოკრატეს სახე ან ნიღაბი – დამახასიათებელია უგრძნობი გამომეტყველება, ჩაცვენილი ლოყები, მიწისფერი სახე, ოფლით დაცვარული, გათეთრებული ტუჩები, რაც დაკავშირებულია ორგანიზმის გაუწყლოებასთან. ხშირად ეს მდგომარეობა წინასასიკვდილოა. პირველად ეს მდგომარეობა აღწერა დიდმა ბერძენმა ექიმმა, მედიცინის მამამ, ჰიპოკრატემ.

ვოლტერის სახე – მძიმე ატროფიის მქონე ძუძუთა ბავშვების სახის გამომეტყველება: მათ აქვთ დიდი თავის ქალა და ქვემოთ წაწვეტებული პატარა სახე, ნაოჭები ლოყებსა და შუბლზე. იერით თითქოს გვაგონებენ ფრანგ ფილოსოფოსსა და განმანათლებელ ვოლტერს, რადგან ასეთი ბავშვები ჰგვანან მოხუცებულებს.

წმინდა ვიტას (ვიტუსის) ცეკვა (ანუ *ქორეა*) – ახასიათებს უწესრიგო, იმპულსური, არარეგულარული მოძრაობები, რაც მოგვაგონებს ცეკვას. გავრცელებული იყო XIV ს-ში და სწამდათ, რომ დაავადებისგან განკურნება შესაძლებელი იყო წმ. ვიტუსის ან წმ. ბარბარეს სახელობის ეკლესიებისა და სამრეკლოების მონახულებით. იტალიაში ამ უჩვეულო ავადმყოფობას *ტარანტიზმი* ერქვა. ადამიანებს სჯეროდათ, რომ ეს შეშლილი მოცეკვავეები ცეკვას უზარმაზარი ობობის კბენის შემდეგ იწყებდნენ, რათა შხამისაგან არ დახოცილიყვნენ[1].

დავითის სინდრომი – ფსიქიატრიაში აღნიშნავს ავადმყოფის დაუძლეველ სურვილს, რომ გაანადგუროს ხელოვნების ნაწარმოები. სახელი ეფუძნება ფაქტს, რომ დავითის ცნობილი სკულპტურის შემქმნელს, მიქელანჯელოს, უნდოდა გაენადგურებინა თავისი ქმნილება.

მიუნჰაუზენის სინდრომი – ფსიქონევროლოგიური დაავადება, როცა ავადმყოფი იგონებს არარსებულ მოგზაურობებს, აზვიადებს, სვამს ბევრ წამალს, ხშირად აქვს დაბალი წნევა, გულყრები. ტერმინი მომდინარეობს XVIII ს. მცხოვრები გერმანელი ბარონის, მიუნჰაუზენის, გვარისგან, რომელიც თხზავდა ფანტასტიკურ თავგადასავლებს (ინტ. 19).

ნაპოლეონის სინდრომი – მამაკაცის არასრულყოფილების კომპლექსი ტანმორჩილობის გამო (ინტ. 20).

---

[1] აქედან მომდინარეობს ცნობილი ცეკვის, "ტარანტელას", სახელწოდება.

სტენდალის სინდრომი – ფსიქიკური აშლილობა, რომლისთვისაც დამახასიათებელია აჩქარებული გულისცემა, თავბრუსხვევა, ჰალუცინაციები. ვლინდება მაშინ, როცა ადამიანი ფერწერული ხელოვნების ნიმუშის ზეგავლენის ქვეშაა. ხშირად ემართებათ მუზეუმებში, სურათების გალერეაში, ბუნების არნახული სილამაზის აღქმისას. მსგავსი სინდრომი აღწერა ფრანგმა მწერალმა სტენდალმა (ანრი ბეილმა) წიგნში „ნეაპოლი და ფლორენცია: მოგზაურობა მილანიდან რეჯიოში"(ინტ. 21).

ვან გოგის სინდრომი – ამ დაავადების დროს ავადმყოფს აქვს მანია, რომ მოიკვეთოს სხეულის ნაწილი, გაიჭრას სხეული, ითხოვს ოპერაციის გაკეთებას. სახელი დაერქვა იმ ფაქტის შესაბამისად, რომ ჰოლანდიელმა მხატვარმა მძიმე დეპრესიის დროს მოიჭრა ყური.

რობინ ჰუდის სინდრომი – სისხლძარღვთა შემავიწროებელი პრეპარატების შეყვანის შედეგად, ასევე ჰიპერვენტილაციისა და მისგან გამოწვეული ჰიპეროქსიის დროს იზრდება ტვინში იშემიის ზონის სისხლმომარაგება ირგვლივ მყოფი არეების ხარჯზე. რადგან აქ სისხლით „ღარიბ" ზონაში უმჯობესდება სისხლმომარაგება „მდიდარი" ზონების ხარჯზე, ფენომენი აღწერეს 1968 წელს და დაარქვეს ლეგენდარული ყაჩაღის სახელი, რომელიც ქონებას მდიდარს ართმევდა და ღარიბებს ურიგებდა (ინტ. 22).

ადელის სინდრომი – უწოდებენ ცალმხრივ, უპასუხო სიყვარულს, ე.წ. სასიყვარულო სიშმაგეს, რომელიც ნორმალურ ადამიანს აქცევს შეშლილ მანიაკად. ესაა საწინააღმდეგო სქესის მიმართ ადამიანის არაადეკვატური, ავადმყოფური სიყვარული და ვნება, რომელიც უპასუხოდ რჩება. ავადმყოფი დევნის თავის საყვარელ ობიექტს, ავრცელებს ჭორებს მასთან ურთიერთობაზე, შეუძლია ჩაიდინოს ათასი სისულელე და დანაშაული. დასახელება მოდის ცნობილი ფრანგი მწერლის, ვიქტორ ჰიუგოს, ქალიშვილის – ადელის – სახელისგან, რომელიც ინგლისელი ოფიცრის, ალბერტ პინსონის, სიყვარულით გიჟდებოდა (ინტ. 23).

3.2.4. მითოლოგიურ, ბიბლიურ, ზღაპრულ და ლიტერატურულ პერსონაჟებთან დაკავშირებული

მეტაფორიზაციის უფრო რთული სახეობაა არა გარეგნული მსგავსება, არამედ ფიზიოლოგიურ პროცესთა, სიმპტომთა ასოციაციური დაკავშირება გამოჩენილ ადამიანთა ცხოვრებისეულ ეპიზოდებთან, მითოლოგიურ და ლიტერატურულ პერსონაჟებთან და ა.შ. მეტა-

ფორულ ტერმინთა დიდი ნაწილი ეპონიმურია. ნომინაციისთვის შეიძლება ამოსავალი იყოს საყოველთაოდ ცნობილი მითების, ზღაპრების ან ლიტერატურული ნაწარმოებთა პერსონაჟების სახელები.

ა. მითოლოგიური პერსონაჟების მიხედვით დარქმეული

ძველბერძნული ან *რომაული* მითოლოგიის საფუძველზე შეიქმნა ბევრი ტერმინი მედიცინაში: *ფსიქიატრია* (ფსიქე – ადამიანის სულის განსახიერება. წარმოდგენილი ჰყავდათ, როგორც პეპელა ან მშვენიერი, პეპლისფრთიანი ქალწული, ეროსის სატრფო); *ჰიგიენა* (ჰიგეა – ჯანმრთელობის ქალღმერთი, ასკლეპიოსისა და ეპიონეს ქალიშვილი), ვენერას გვირგვინი (ვენერა – სიყვარულის ქალღმერთი); ფსიქიატრიაში გვხვდება სხვადასხვა მითოლოგიური ტერმინი: *ნარცისიზმი, პიგმალიონიზმი, ვენეროფობია, ნიმფომანია* და სხვ. მითოლოგიურ პერსონაჟებთან შეიძლება დაკავშირებული იყოს სამკურნალო მცენარეთა სახელებიც: *არტემიზია*, იგივე *აბზინდა* ან *ავშანი* (*არტემიდა* – ნადირობის ქალღმერთი); *სამკურნალო ადონისი*, ანუ *ყვითელი ცხვირისსატეხელა*, განეკუთვნება ბაიასებრთა ოჯახს (*ადონისი* – მშვენიერი მირას, ანუ სმირნას ვაჟი, რომელიც ბავშვობიდანვე არაჩვეულებრივი სილამაზით გამოირჩეოდა. იგი შეუყვარდა აფროდიტეს, შემდეგ კი მის გამო უთანხმოება ჩამოვარდა ქალღმერთებს შორის... (იზვეკოვა და სხვ.).

მედუზას თავი – (caput medusae) დაერქვა მითოლოგიური *მედუზა გორგონას* სახელის მიხედვით. ეს იყო ფრთოსანი ურჩხული, რომელიც წარმოდგენილი ჰყავდათ თავზე გველებდახვეული ქალის სახით (გამოსახული იყო ათენას ფარზე). დაარქვეს ჭიპის ირგვლივ ვენების კოლატერალების განვითარებას (რაც ფორმით ჰგავს გველებს), გამოწვეული სისხლის მიმოქცევის შეფერხებით (ინტ. 24).

ძველეგვიპტური მითოლოგიიდან შემოვიდა *ამონის რქა* (იგივე *ზღვის ცხენი* ან *ჰიპოკამპუსი*) – აღნიშნავს თავის ტვინის ლიმბური წილის ნაწილს, რომელიც მონაწილეობს ემოციის ფორმირებისა და მეხსიერების კონსოლიდაციის პროცესში. მზის კულტმა, რომელიც არსებობდა ძველეგვიპტურ ცივილიზაციაში, განსახიერება პოვა ღვთაებაში *ამონ-რა.* მისი ღვთაებრივი სიმბოლო იყო ლოკოკინას ფორმის რქა.

სფინქსის სახე – დაავადების ერთ-ერთი სიმპტომი, სახის კუნთების მიოპათიისათვის დამახასიათებელი ატროფიის ან პარეზის შედეგად განვითარებული გამომეტყველება. ავადმყოფს პირი ნახევრად ღია აქვს, თვალები ბოლომდე არ ეხუჭება, სახე უძრავი და ნიღბისებ-

რია. დაარქვეს მითოლოგიური სფინქსის უგრძნობი, აღუშფოთებელი, ზვიადი გამომეტყველების გამო.

ოლიმპიური შუბლი – (ლათ. frons olympica) საშუალო სიმძიმის რაქიტის ერთ-ერთი სიმპტომი თავის ქალის ძვლის დარბილების გამო (ინტ. 25).

აქილევსის მყესი[1] – (ლათ. tendo calcaneus, tendo Achillis) აქილევსის მყესი ადამიანის სხეულის ყველაზე ძლიერი და მაგარი მყესია, რომელიც უძლებს 350კგ დატვირთვას. ანატომიაში გამოყენებულია ტერმინები *აქილევსის ქუსლი* და *აქილევსის რეფლექსიც*. ბერძნულ მითოლოგიაში აქილევსი უძლიერესი გმირია, ქალღმერთ თეტიდას შვილი, ტროის ომის მონაწილე, რომლის სუსტი ადგილი იყო ქუსლი. თეტიდამ, აქილევსის დედამ, შვილის უკვდავების მისაღწევად ის განბანა მდ. სტიქსში, მაგრამ ქუსლი, რომლითაც დედას ეჭირა, ვერ ამოავლო წყალში. ბოლოს აქილევსი მოკვდა პარისის ისრით, რომელიც სწორედ ამ ქუსლში მოხვდა.

მედეას სინდრომი (ან კომპლექსი) – პათოლოგიურად ეჭვიანი და შურისმაძიებელი ქალის ფსიქიკური აშლილობა. ტერმინის სახელდება უკავშირდება ძველი კოლხეთის ლეგენდარული მეფე აიეტის უმცროსი ასულის სახელს, რომელმაც სასტიკად იძია შური მოღალატე იაზონზე (ინტ. 26).

მე-20 საუკუნეში ფსიქოანალიზში გამოიყენეს ძველბერძნული მითოლოგიური პერსონაჟების (ოიდიპოსი, ანტიგონე, იოკასტა, ორესტე, ფედრა, ელექტრა...) სახელები:

იოკასტას კომპლექსი – დედის სექსუალური მიდრეკილება ვაჟიშვილისადმი. ძველბერძნულ მითოლოგიაში იოკასტა იყო თებეს დედოფალი, რომელმაც არაფერი იცოდა თავისი ვაჟის, ოიდიპოსის, ბედის შესახებ და, როგორც ნაწინასწარმეტყველები იყო, ცოლად გაჰყვა მას (შდრ. *გრიზელდას კომპლექსი*).

ჰერკულესის დაავადება – ეპილეფსიის ერთ-ერთი სინონიმი. ჰერკულესი (ჰერაკლე) იყო უამრავი გმირობის ჩამდენი, ზებუნებრივი

[1] 1955 წელს საერთაშორისო ანატომიური ნომენკლატურის მომზადების დროს გადაწყდა, რომ ხმარებიდან ამოეღოთ ასეთი ეპონიმები და შეეცვალათ სისტემატური ტერმინებით (მაგალითად, *ატლანტის* ნაცვლად – კისრის პირველი მალა), თუმცა ნაწარმოებ ტერმინებში მაინც დარჩა: *ატლანტ-კეფის//ანუ ატლას-კეფის* (ან კეფა-ატლანტის//კეფა-ატლასის) შესახსრება... *აქილოტომია* (აქილევსის მყესის გადაჭრა), *აქილოპლასტიკა* (აქილევსის მყესის ოპერაციის სახე)... (იზვეკოვა და სხვ.).

ძალის მქონე. ერთ-ერთი მითის თანახმად, შეპყრობილი იყო ეპილეფსიით, რის გამოც დაავადებას მისი სახელი უწოდეს[1] (ინტ. 27).

ვენერული დაავადება – ტერმინი დაკავშირებულია რომაული მითოლოგიის სიყვარულის ქალღმერთ ვენერას სახელთან და აღნიშნავს სქესობრივი გზით გადამდებ დაავადებას.

ბ. ბიბლიური ან ლეგენდარული პერსონაჟების მიხედვით დარქმეული

ბიბლეიზმებია: ადამის ვაშლი, ანუ *ფარისებრი ხრტილი* (ქართულად შედარებით იშვიათად გამოიყენება) – Pomum Adami (prominentia laryngea).

ბიბლიური ოფლი – იგივე *ჰემატოჰიდროზი, სისხლიანი ოფლი* (ბერძნ. αίματα, αίμα, „სისხლი“, ιδρώς „ოფლი“) – პათოლოგიური მდგომარეობა, როდესაც სისხლძარღვების კედლის ტროფიკული დაზიანების გამო ოფლი ერევა სისხლს და კანი იფარება მოწითალო ფერის სითხით. მიზეზი შეიძლება იყოს ძლიერი ფსიქიკური დაძაბულობა (აღწერილი აქვს ლეონარდო და ვინჩის). ტერმინი მომდინარეობს ლუკას სახარებიდან, რომელშიც ნახსენებია, რომ გეთსიმანიის ბაღში ლოცვისას იესო ქრისტეს შუბლზე სისხლიანი ოფლის წვეთებმა გამოჟონა (იხ. ლუკ. 22:44).

იობის სინდრომი – მემკვიდრეობითი დაავადება, გამოწვეული ჰუმორული იმუნიტეტის დეფექტით. გამოხატულია აბსცესებით, ფურუნკულოზით, ეგზემით, ქრონიკული რინიტით, ოტიტით, სინუსიტით. იობი იყო ბიბლიური პერსონაჟი, რომელიც ღვთის სიყვარულის გამო მოთმინებით იტანდა ღვთისგან მოვლენილ ყველა განსაცდელს (ინტ. 28).

კაენის სინდრომი – მძიმე სულიერი მდგომარეობა, შური ძმის, დის ან ახლობლის მიმართ. კაენი ადამისა და ევას უფროსი ვაჟი იყო. მას შეშურდა თავისი მეცხვარე ძმისა, რომლის მსხვერპლიც ღმერთმა მიიღო და მოკლა ის.

ქერუბიმის სინდრომი ანუ *ქერუბიმიზმი.* დაავადება ქვედა ყბის ოჯახური ფიბროზული დისპლაზიაა, რომელიც პროგრესირებას განიცდის საბავშვო ასაკში და რეგრესირებს მოზრდილებთან (ინტ. 29). *ქერუბიმის სახე* – განურჩეველი, ინფანტილური გამომეტყველება

[1] სინონიმები: *ღვთაებრივი დაავადება, ვარსკვლავთა დაავადება, მთვარის დაავადება;* ქართული სინონიმებია: *მტერდაცემა, ბნედა, ავი ზნე* ან *კრუნჩხვა.*

(ქერუბიმები – უფლის უმაღლესი ანგელოზები).

მედიცინაში ტერმინთა ნაწილი შექმნილია *ლეგენდების* პერსონაჟთა სახელების მიხედვით: *აჰასფერის სინდრომი* – შუა საუკუნეების ლეგენდის გმირი, რომელსაც ღმერთმა მიუსაჯა მუდმივი ხეტიალი. სინდრომი ვლინდება ნარკომანიის დროს. ავადმყოფი დადის ერთი სამკურნალო დაწესებულებიდან მეორეში, იგონებს დრამატულ და საშინელ დაავადებებს, ისერავს სხეულს და სხვ.

უნდინას წყევლის სინდრომი – ძილის აპნოეს სინდრომის იშვიათი ფორმა, როცა იკარგება ვენტილაციის ავტომატური კონტროლი, ადამიანი იძულებულია, თვითონ არეგულიროს სუნთქვა. ძილის დროს ეს ვერ ხერხდება, ამიტომ სუნთქვა ჩერდება ან ხდება ჰიპოვენტილაცია. ნომინაციის საფუძველია *გულბრანდტის* საბედისწერო სიყვარული *უნდინასადმი,* ზღვის ბატონის უკვდავი ქალიშვილისადმი. სიყვარულის გამო ქალმა უარი თქვა უკვდავებაზე და დაეთანხმა ქორწინებას. საკურთხევლის წინაშე სიძემ მას შეჰფიცა ერთგულება, რომ მისი ყოველი გაღვიძების სუნთქვა იქნებოდა სიყვარულისა და ერთგულების საწინდარი. როცა უნდინამ შეიტყო მეუღლის ღალატის შესახებ, დაწყევლა, როგორც კი დაიძინებ, სუნთქვა დატოვებს შენს სხეულს და მოკვდებიო. ამის შემდეგ გულბრანდტს მხოლოდ ფხიზლობის დროს შეეძლო ესუნთქა.

გ. ზღაპრების (საბავშვო წიგნების) პერსონაჟების სახელების მიხედვით დარქმეული

მძინარე მზეთუნახავის სინდრომი – კლეინე-ლევინის სინდრომი, ძილქუშის დაავადება. საფუძვლად დაედო შარლ პეროს ზღაპარი „მძინარე მზეთუნახავი“. ამ დროს ადამიანს განუწყვეტლივ სძინავს და მხოლოდ მაშინ დგება, როცა ჭამა ან ტუალეტში შესვლა უნდა. ძალიან ღიზიანდება, როცა აღვიძებენ ან ეუბნებიან, რომ სულ სძინავს. ზოგჯერ ეს ვლინდება წელიწადში რამდენჯერმე და გრძელდება 3-6 დღე.

გაუცინარი მეფის ასულის სინდრომი ანუ *ანგედონია* – სიამოვნების მიღების უნარის შესუსტება ან დაკარგვა. ამის გამო ადამიანს ეკარგება საქმიანობის მოტივაცია, რომელსაც სიამოვნება უნდა მოეტანა: სპორტი, მოგზაურობა, საყვარელი ჰობი.

რაპუნცელის სინდრომი – იგივე *ტრიქოფაგია* (ბერძნ. θρίξ, τριχός „თმა“, φαγεῖν „ჭამა, კვება“) თმების აკვიატებული ჭამა, ზოგჯერ დაკავშირებულია ტრიქოტილომანიასთან (საკუთარი თმების ამო-

გლეჯა თავიდან). ეს თმა კუჭ-ნაწლავის ტრაქტში ხშირად იქცევა მთელ გორგლად. ზოგიერთი ფსიქიკური აშლილობის დროს დაკავშირებულია გემოვნების გაუკუღმართებასთანაც. პირველად აღწერა ფრანგმა ექიმმა მ. ბოდამანტმა მე-18 საუკუნეში. ავადმყოფობის სახელი უკავშირდება ძმები გრიმების ჯადოსნურ ზღაპარს რაპუნცელზე, გრძელთმიან გოგონაზე, რომელიც ჩაკეტეს მაღალ კოშკში.

პინოქიოს სინდრომი ანუ *გელოტოფობია* – გახევება, ადამიანის მოძრაობების შებოჭილობა (იგივე ნარცისული აშლილობა), რადგან მას ეშინია, რომ სხვები დასცინებენ. ნომინაციის საფუძველია კარლო კოლოდის ზღაპრის პერსონაჟის, პინოქიოს, აკვიატებული ფიქრი: ნამდვილი ბიჭია ის თუ არა (ინტ. 30).

ბურატინოს სინდრომი – ფსიქიატრიაში უწოდებენ *პათოლოგიურ ტყუილს* ან *მიტომანიას.* ზოგიერთი ადამიანი გამოუსწორებლად იტყუება, რომ გაამართლოს თავისი არასწორი ქმედებები ან თვითშეფასებისას გამოასწოროს საკუთარი ნაკლოვანებები. სახელი აღებულია ალ. ტოლსტოის ზღაპრიდან „ოქროს გასაღები, ანუ ბურატინოს თავგადასავალი“. ცნობილია, რომ ბურატინოს ძალიან უყვარდა ტყუილები (ინტ. 31).

ელფის სახე (სინ. *უილიამსის სინდრომი*) – დამახასიათებელია მოკლე და აპრეხილი ცხვირი, ფართოდ გახელილი თვალები, გამობერილი ლოყები. ხშირად ამ სინდრომთან შერწყმულია ჰიპერკალციემია, აორტის სარქველზედა სტენოზი და გონებრივი განვითარების ჩამორჩენა (ინტ. 13).

სინდრომი *ალისა საოცრებათა ქვეყანაში* – ფსიქონევროლოგიური დაავადება, დეპერსონალიზაცია, გარემოსა და დროის ილუზიური აღქმა, სხეულის შეგრძნების სქემის რღვევა, როცა ავადმყოფს ეჩვენება, რომ ძალზე პატარავდება ან, პირიქით, ძალზე იზრდება. დაერქვა ლუის კეროლის ამავე სახელწოდების ნაწარმოების მიხედვით.

თეთრი ბოცვრის სინდრომი (იმავე ნაწარმოების მიხედვით) – ადამიანს მუდმივად ეჩვენება, რომ სადღაც აგვიანდება, როგორც ამ ზღაპარში ემართება თეთრ ბოცვერს.

კარლსონის სინდრომი – წარმოსახვითი მეგობარი (უჩინარი მეგობარი). ბავშვის მიერ გამოგონილი პერსონაჟი, რომელთანაც ის მეგობრობს ან ურთიერთობს. ზოგჯერ ეს მეგობარი ძალიან რეალური ჩანს, თუმცა ბავშვს უმეტესად ესმის, რომ ის სინამდვილეში არ არსებობს. დაერქვა *ასტრიდ ლინდგრენის* ნაწარმოების მიხედვით (ტრილოგია კარლსონისა და ბიჭის შესახებ).

პიტერ პენის სინდრომი – დაავადება პირველად აღწერა ფსიქოლოგმა დენ კაილიმ 1983 წელს წიგნში „პიტერ პენის სინდრომი: მამაკაცები, რომლებიც ვერ გაიზარდნენ“. *ჯეიმს ბერის* ნაწარმოების გმირს, რომელიც ცხოვრობს ფანტასტიკურ კუნძულზე, არ სურს, რომ გაიზარდოს. ის პათოლოგიური მატყუარაა, ვერ იღებს გადაწყვეტილებას და პასუხისმგებლობებს თავზე. რჩება მუდმივ უნებისყოფო ბავშვად, ვერ ასრულებს სხვისთვის მიცემულ პირობას; ფიქრობს მხოლოდ კეთილდღეობაზე, გამორჩენაზე, აკლია თავდაჯერება (ინტ. 32).

დ. მხატვრული ნაწარმოებების პერსონაჟთა სახელების მიხედვით დარქმეული

ვერთერის ეფექტი – მიმბაძველობითი თვითმკვლელობები ტელეგადაცემების ან პოპულარული ნაწარმოების წაკითხვის ზეგავლენით. შეისწავლა ამერიკელმა სოციოლოგმა დევიდ ფილიპსმა (კალიფორნია, სან დიეგო) 1974-1975 წლებში. ტერმინის საფუძვლად დაედო *გოეთეს* პოპულარული რომანი „ახალგაზრდა ვერთერის ვნებანი“, რომლის წაკითხვის შემდეგ ევროპაში იმატა თვითმკვლელობათა შემთხვევებმა (ინტ. 33).

სიფილისი – ქრონიკული ვენერული დაავადება, რომლის სახელი უკავშირდება ჯიროლამო ფრაკასტოროს პოემის („სიფილისი ანუ გალის ავადმყოფობის შესახებ“) ერთ-ერთი პერსონაჟს, სიფილიუსს.

კვაზიმოდოს კომპლექსი – არასრულყოფილების კომპლექსის ერთ-ერთი ფორმა, გარეგნობის ქრონიკული შეუფასებლობა, ურყევი შეხედულება საკუთარი სიმახინჯისა და ნაკლები მიმზიდველობის შესახებ საპირისპირო სქესისათვის. ახასიათებს მუდმივი უკმაყოფილება საკუთარი გარეგნობით. დაერქვა ვიქტორ ჰიუგოს „პარიზის ღვთისმშობლის ტაძრის“ გმირის სახელის მიხედვით (ინტ. 34).

დორიან გრეის სინდრომი – ავადმყოფური მიდრეკილება, რომ ყველანაირად შეინარჩუნოს ახალგაზრდობა, გარეგნული სილამაზე, რაც იქცევა ცხოვრების მთავარ მიზნად, ამისთვის კი არ ზოგავს ფულს, ძალასა და დროს. დაავადების სახელწოდება უკავშირდება *ოსკარ უაილდის* რომან „დორიან გრეის პორტრეტის“ მთავარ პერსონაჟს (ინტ. 35).

პიკვიკის ანუ *პიკვიკორუმის სინდრომი* – ფილტვების ჰიპოვენტილაცია. სახელი შეიქმნა ჩარლზ დიკენსის „პიკვიკის კლუბის ჩანაწერების“ მიხედვით, რომლის ერთ-ერთ გმირს, ჯოს, აწუხებს ეს მემკვიდრეობითი დაავადება: დაბალია, მსუქანი, სულ ეძინება, ქოშინებს.

მადამ ბოვარის სინდრომი ანუ *ბოვარიზმი* – ქალის ქცევის აშლილობა, რომლის მიზეზია სიყვარულის რომანტიზება და იდეალიზება. ამ ფსიქიკური პათოლოგიის დროს მეუღლესთან ურთიერთობას მოაქვს იმედგაცრუება. პირველად 1892 წელს აღწერა ფილოსოფოსმა *ჟიულ დე გოტიემ* და უწოდა „ქრონიკული ემოციური დაუკმაყოფილებლობა“. *გუსტავ ფლობერის* რომანის (1857წ.) გმირის, ემა ბოვარის, ქორწინება პროვინციელ ექიმ ჩარლზთან ერთფეროვანი და ვნებებისგან დაცლილია, ქალი კი ეძებს იდეალურ სიყვარულს და მზადაა დატოვოს ოჯახი, ანა კარენინას მსგავსად (ინტ. 36).

უნდა ითქვას, რომ მეტონიმია და მეტაფორიზაცია ზოგადენობრივი უნიფიცირებული მოვლენაა, მისი საფუძველი კი საძებარია ადამიანის მენტალურ პროცესში. ეს რთულ კონცეპტუალურ და მენტალურ მოქმედებათა შედეგია და მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სამედიცინო ტერმინოლოგიის ნომინაციის დროს, როგორც მისი გამდიდრების ერთ-ერთი საშუალება.

ენათმეცნიერები ტერმინთა მეტაფორულ ნომინაციას უწოდებენ მეორეულს, რადგან ახალი ცნების შექმნისას ყველასთვის ნაცნობ ნივთს, არსებას, პერსონაჟს ან მოვლენას უკავშირებენ სამედიცინო სფეროს (ორგანოს, პათოლოგიის კერას, სიმპტომს, სინდრომს, ავადმყოფობის გამოვლენას) და სახელდება ხელახლა ხდება.

4. დასკვნები

ტერმინთა შექმნისა და სახელდების პრინციპები ტერმინოლოგიაში არ განსხვავდება, ზოგადად, ენაში გამოყენებული საშუალებებისაგან, სხვაობა შეიძლება გამოვლინდეს სხვადასხვა ენაში მათს მეტნაკლებ გავრცელებულობაში.

სხვა დარგებთან შედარებით, სამედიცინო ტერმინოლოგია ყველაზე უნიფიცირებულია და ნაკლებად ასახავს ცალკეულ ენათა სემანტიკურ-ნომინაციურ თავისებურებებს. ყველასთის ცნობილია, რომ სამედიცინო ტერმინთა დიდი ნაწილი ინტერნაციონალურია და პარალელურად მკვიდრდება მათი თარგმნითი ეკვივალენტები ან კალკები.

მეტონიმია და მეტაფორიზაცია მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ნებისმიერი სამეცნიერო დარგის ტერმინთა ნომინაციის დროს, განსაკუთრებით დიდი ადგილი უკავია მას სამედიცინო ტერმინოლოგიაში. როგორც ამ დარგის ტერმინთა გამდიდრების ერთ-ერთი საშუალება, ის რთულ კონცეპტუალურ და მენტალურ მოქმედებათა შედეგია.

მეტონიმიურ-მეტაფორულ სამედიცინო ტერმინთა დახასიათება შეიძლება როგორც აგებულების, ისე სემანტიკის მიხედვით. სტრუქტურულად ტერმინებში მრავალფეროვნება არ შეინიშნება, ბევრი არაა ერთსიტყვიანი მარტივფუძიანი (*ატლასი, ჰიმენე...*) და სუფიქსებით/სუფიქსოიდებით ნაწარმოები ტერმინი (*გარგოილიზმი, დონჟუანიზმი, ნარცისიზმი, პიგმალიონიზმი, ჰერმაფროდიტიზმი...*), უმრავლესობა ორ- და მეტსიტყვიანია (*სტენდალის სინდრომი, დორიან გრეის სინდრომი, მძინარე მზეთუნახავის სინდრომი* და სხვ.).

სამედიცინო ტერმინთა მეტონიმია-მეტაფორიზაცია ზოგადენობრივი უნიფიცირებული მოვლენაა, რადგან ამ ტიპის ტერმინთა ნომინაციის საფუძველი საძებარია საერთოდ ადამიანის მენტალურ პროცესებში. ენათმეცნიერები ამბობენ, რომ ამ ტერმინთა ნომინაცია მეორეულია. ამ დროს ხდება მეტონიმიურ-მეტაფორული გადააზრება, რომლის საფუძვლად იქცევა გარეგნული მსგავსება დენოტატის აღმნიშვნელ ნაცნობ სიტყვასა და შესაბამის ორგანოს შორის ფორმის, მოყვანილობის, ზომის, ფერის მიხედვით; მაგ., ანატომიური ტერმინები (*ძვლის, კუნთის, მყესის, სისხლძარღვის, ნერვის, ორგანოს ნაწილის, პათოლოგიური კერის დასახელება...*); ფიზიოლოგიური თუ პათოლოგიური მდგომარეობის თუ ქცევის, დაავადების გამოვლინების სიმპტომთა ასოციაციური დაკავშირება სხვა საგნის, არსების გარეგნობასთან, ფიზიკურ მდგომარეობასა თუ ქცევასთან: გამომეტყველება, სიარულის ან ლაპარაკის მანერა, პოზა, გამოხედვა და სხვ.

ღრმა მეცნიერული დაკვირვების შედეგია ქცევითი დარღვევის, ფსიქიკური აშლილობის, ემოციებისა და გრძნობების პათოლოგიური გამოვლინების სახელდება ისტორიული პიროვნების ან გამოგონილი პირის (ლიტერატურული თუ მითოლოგიური პერსონაჟის) დამახასიათებელი თვისებისა და თავს გადახდენილი ამბების მიხედვით.

განსაკუთრებით მრავლად დასტურდება მეტაფორული გადააზრების მაგალითი დაავადებათა სინდრომების დასახელებებში.

გარდა დარგობრივი კლასიფიკაციისა, ლინგვისტიკური თვალსაზრისით საინტერესოა სამედიცინო ტერმინოლოგიის დაყოფა მეტონიმია-მეტაფორიზაციის წყაროს მიხედვით. ასეთი შეიძლება იყოს: არაცოცხალი გარემო – ტოპონიმები, საყოფაცხოვრებო ნივთები, გარესამყაროს საგნები; ცოცხალი არსებები – ცხოველებისა და ფრინველების გარეგნობა ან ქცევა; რეალური ადამიანები და საქმიანობის სპეციფიკა; გამოგონილი პირები – ლეგენდარული, ბიბლიური, ზღაპრული, მხატვრული ნაწარმოებების პერსონაჟები.

მეტაფორული სამეცნიერო ტერმინები დროთა განმავლობაში კარგავს მეტაფორულობას და ემსგავსება სხვა მონოსემანტიკურ ცნებებს. რაც შეეხება მათი ნომინაციის პრინციპებსა და მეტაფორული გადააზრების მექანიზმს, ეს უკვე ტერმინთა ისტორიის შესწავლის სფეროა.

ლიტერატურა

ბარბაქაძე 2013 – ცირა ბარბაქაძე, მეტაფორები, რომლებითაც ვცხოვრობთ: მასწავლებელი, http://mastsavlebeli.ge/?p=3865

ბახტაძე და სხვ. 1991 – გრ. (გივი) ბახტაძე, ალ. ქისტაური, გ. ბახტაძე, თერაპიული ლექსიკონი: სინდრომები, სახელობითი სიმპტომები და დაავადებები, საქართველო (წიგნის ფაბრ-კა), თბილისი.

გაჩეჩილაძე 1977 – სიმონ გაჩეჩილაძე, სიტყვიერებისა და ლიტერატურის თეორია, მე-2 გადამუშ. და შევსებული გამოცემა, განათლება, თბილისი.

გოგიჩაძე და სხვ. 2009 – გიორგი გოგიჩაძე, არჩილ გედენიძე, ჯემალ ჭუმბურიძე, სამედიცინო ტერმინოლოგიის ქართულ-ინგლისურ-რუსულ-ლათინური განმარტებითი ლექსიკონი, მერიდიანი, თბილისი.

გუსევი 1984 – Станислав Сергеевич Гусев, Наука и метафора, Изд-во Ленинградского университета, Ленинград.

დათეშიძე და სხვ. 2010 – ლალი დათეშიძე, არჩილ შენგელია, ვლადიმერ ბაზიაშვილი, მანანა კიკნაძე, თამარ პაპავა, ამირან დათეშიძე, სამედიცინო ტერმინოლოგიის განვითარების ისტორია და თანამედროვე ტენდენციები, საქართველოს საპატრიარქოს წმ. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტი, თბილისი.

დუდეცკაია 2007 – Дудецкая Светлана Геннадьевна, Метафоризация как способ терминообразования: на материале английской терминологии черепно-челюстно-лицевой хирургии и стоматологии, диссертация кандидата филологических наук, Самара.

ზექალაშვილი 2000 – რუსუდან ზექალაშვილი, ქართული ენა და სამედიცინო ტერმინოლოგიის საკითხები, თბილისი.

თელია 2006 – Телия Вероника Николаевна, Метафоризация и ее роль в создании языковой картины мира: http://genhis.philol.msu.ru/article_66.shtml

იზვეკოვა და სხვ. – Извекова Татьяна Федоровна, Грищенко Елена Вячеславовна, Пуртов Алексей Сергеевич, Эпонимы в медицинской терминологии: http://ngmu.ru/cozo/mos/article/ text_full. php?id=1365

კასრაძე 1999 – მინდია კასრაძე, ეპონიმები ტრავმატოლოგიასა და ორთოპედიაში, თბილისი.

კაციტაძე და სხვ. 2001 – ზურაბ კაციტაძე, გიორგი კაციტაძე, სამედიცინო ეპონიმების განმარტებითი ლექსიკონი, მედეა, თბილისი.

ლაკოფი, ჯონსონი 1980 – George Lakoff, Mark Johnson, Metaphors We Live by.

ომიაძე 1991 – თამარ ომიაძე, ტერმინოლოგიური ფრაზეოლოგიზმები სამედიცინო ლიტერატურაში: სამედიცინო ლიტერატურის ლინგვისტურ-სტილური ანალიზი და ენების სწავლების პრობლემები სამედიცინო ინსტიტუტში: სამეცნიერო შრომების კრებული, თბილისი.

სიმონიშვილი 1988 – იგორ სიმონიშვილი, გასტროენტეროლოგიური ეპონიმების მოკლე კლინიკური ცნობარი, საბჭ. საქართველო, თბილისი.

შავდია 2005 – მიხეილ შავდია, ეპონიმები ონკოლოგიაში = Eponyms in Oncology, ფორტუნა, თბილისი.

შერაზადიშვილი 2016 – ხატია შერაზადიშვილი, თანამედროვე ინგლისურენოვანი სამედიცინო ტერმინოლოგიის ქართულ ენაზე თარგმნის პრობლემები, ფილოლ. დოქტ. დისერტაცია, თბილისი.

ჩერნიავსკი 1984 – Чернявский Максим Наумович, Краткий очерк истории и проблем упорядочения медицинской терминологии: Энциклопедический словарь медицинских терминов, гл. ред. Б.В. Петровский, III т., Москва.

ცანავა 2009 – რუსუდან ცანავა, მეტაფორა, ლიტ. ინსტ-ტის გამბა, თბილისი.

ჭყონია და სხვ. 1972 – ე. ჭყონია, თ. მიროტაძე, ეპონიმები და ოფთალმოლოგიური სიმპტომ-სინდრომები მხედველობის ორგანოსა და ზოგად დაავადებათა დროს, საბჭ. საქართველო, თბილისი.

ინტერნეტრესურსები:

ინტ. 1ა –https://ka.wikipedia.org/wiki/%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%A2 %E1%83%90%E1%83%A4%E1%83% 9D%E1%83%A0%E1%83%90

ინტ. 1ბ – https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D1%82%

D0%B0%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%B0

ინტ. 2 – http://genhis.philol.msu.ru/article_66.shtml

ინტ. 3 –

https://edu.medgeo.net/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A4%E1%83%94%E1%83%97%E1%83%A5%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%AB%E1%83%95%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%98/

ინტ. 4 –

https://edu.medgeo.net/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%93%E1%83%98%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%9D-%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%9D%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%90-%E1%83%90/

ინტ. 5 –

https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%83%D0%B7%D1%8B_(%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%BD%D0%B0)

ინტ. 6 – https://guide-israel.ru/11307-ierusalimskij-sindrom/

ინტ. 7 –

https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%B6%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%BC

ინტ. 8 – https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%BE%D0%BA%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%BC%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%BC

ინტ. 9 – https://eyepress.ru/article.aspx?23096

ინტ. 10 – https://vocabulary.ru/termin/sikstinskoi-kapelly-sindrom.html

ინტ. 11 –https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%BC_%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B0

ინტ. 12 –https://sv.wiktionary.org/wiki/%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B4%D1%8C

ინტ. 13 – https://pikabu.ru/story/izmeneniya_litsa_pri_razlichnyikh_sostoyaniyakh_5051695

ინტ. 14 – https://aif.ru/archive/1667150

ინტ. 15 – https://zen.yandex.ru/media/helperlife/deformaciia-grudnoi-kletki-u-detei-vrojdennaia-i-priobretennaia-mojno-li-chtoto-predpriniat-5dec04145ba2b500adfd63f8

ინტ. 16ა – https://www.nebolit.ru/disease/blefaroptoz/

ინტ. 16ბ – http://oftalmic.ru/b_ptosis.php

ინტ. 17 – https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D 0%BD%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%BC_%D0%94%D0%B8%D0%BE%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D0%B0

ინტ. 18 – https://brueggen.livejournal.com/47684.html

ინტ. 19 – http://gh.ge/ka/disease/751/

ინტ. 20 – https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81_%D0%9D%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BE%D0%BD%D0%B0

ინტ. 21 – https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%BC_%D0%A1%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D1%8F

ინტ. 22 – https://dic.academic.ru/dic.nsf/medic2/49001

ინტ. 23 – https://pikabu.ru/story/sindrom_adeli_6525461

ინტ. 24 – https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%_BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%83%D0%B7%D1%8B_(%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%BD%D0%B0)

ინტ. 25 – http://www.rickets.ru/for-patients/symptoms

ინტ. 26 – https://psychology.academic.ru/7341/%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81_%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%B8

ინტ. 27 – https://medportal.org/catalog/nervnye-bolezni/epilepsiya/

ინტ. 28 – http://physfunc.ru/?p=46

ინტ. 29 – https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B5%D1%80%D1%83%D0%B2%D0%B8%D0%B7%D0%BC

ინტ. 30 – https://ru.sainte-anastasie.org/articles/psicologia/el-sndrome-de-pinocho.html

ინტ. 31 – https://zen.yandex.ru/media/anna_kiryanova/chto-takoe-

sindrom-buratino-5cdaa81f54572b00b3bc75b2
ინტ. 32 – https://aif.ru/health/life/8939
ინტ. 33 – http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_310839/63057dfd1bc75d86ce8c0bbea7514c27f5b19433/
ინტ. 34 – https://www.greatlove.ru/articles/beautiful/plastic/12-05-2018/6257-kvazimodo/
ინტ. 35 – https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%BC_%D0%94%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B0%D0%BD%D0%B0_%D0%93%D1%80%D0%B5%D1%8F
ინტ. 36 – https://ru.psychologyinstructor.com/chto-takoe-sindrom-madam-bovari/

Rusudan Zekalashvili
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia
rusudan.zekalashvili@tsu.ge

Keywords: Medical terminology, Syndromes, Metaphorization, Metonymy, Secondary nomination.

Metaphorization and Metaphoric Medical Terms

Summary

The sphere of medical terminology is one of the most unified in comparison with other scientific spheres. It is quite rare to find examples reflecting the semantic and nomination peculiarities of a particular language in medical terminology. Terms in this branch of science are of international origin and enter the vocabulary of different languages via their semantically equivalent translation.

Metonymy and metaphorization play a significant role in the nomination of medical terminology as one of the means for its enrichment. Structural diversity is not evidenced in such terms: one-word, simple-stem terms are rare. For example, in anatomy, the *atlas* is the most superior (first) cervical vertebra of the spine; it is named after Atlas in Greek mythology because it supports the globe of the head

which is the skull. As another example, the middle ear contains three tiny bones known as the ossicles: *malleus, incus* and *stapes*. These ossicles were given the abovementioned Latin names for their distinctive shapes; they are also referred to in English as the *hammer* which is ჩაქუჩი [chaquchi] in Georgian, *anvil* (გრდემლი [grdemli], and *stirrup* (უზანგი [uzangi]).

There are terms derived by means of suffixes or suffixoids: *gargoylism* – Hurler's syndrome, Hunter syndrome; *Don Juanism* – Don Juan syndrome; *Narcissism* – Narcissistic personality disorder; *Pygmalionism. The terms containing two or more words are more frequent, e.g. Stendal syndrome* (Stendhal's syndrome) or *Florence syndrome*; *Dorian Gray syndrome; "Sleeping Beauty" syndrome – Kleine-Levin Syndrome*.

Metonymy and metaphorization of the medical terms is a unified phenomenon and nomination is secondary. The starting point for the transferred interpretation is the physical resemblance between the familiar word naming an already existing object and the corresponding organ or its part (according its form, size or color). Another way is linking physiological or pathological conditions, behavior or symptoms of disease with another object's or person's appearance, physical condition or behavior. Naming the conditions of a behavioral disturbance, psychical disorder, pathological demonstration of emotions and feelings, and other similar conditions after the names of characters from novels or other literary works or from the lives of historical personages is the result of thorough scientific observance.

Metaphorical medical terms can be divided into two large groups: I. non-living things and II. living things. The subgroups of the first group are: 1. geographic names, 2. everyday items, and 3. terms related to the external world. The terms of the second group are related to: 1. birds, animals and their behavior, 2. human professions and activities, 3. historical and famous persons, and 4. characters from mythology, the Bible, fairy tales and literary characters.

As time passes and the metaphory of the medical terms weakens, these terms become more like the monosemantic notions. As for the principles of their nomination and the mechanisms of their metaphoric connotations, these relate to the sphere of research of the history of terms.